

не тільки свої ідеологічні представлення, але й власну картину світу. Це проявляється в невизнанні права опонента на власну позицію й небажанні враховувати його інтереси при відстоюванні своїх власних. Дискурс політичних акторів утруднений суто ідеологічними побудовами, підтверджуючи, що політичне мислення ще не пройшло стадію раціоналізації. Пошуки загальнонаціональної згоди ведуться хаотично, коли влада попадає у важку ситуацію, відчуває суспільне відторгнення, катастрофічне падіння довіри до персоналій, до інститутів і до політичного режиму в цілому. Періодично відновляється рух політичних сил назустріч один одному, з'являються спроби «проголосити» згоду, примирення, але ці напрямки до взаєморозуміння існують сьогодні лише як тактичні маневри або аргументи політичної пропаганди.

Література:

1. Hattich M. Grundbegriffe der Politikwissenschaft. Darmstadt, 1980. – S. 80.
2. Лафонтен О. Общество будущего. Политика реформ в изменившемся мире. – М., 1990. – С. 146.
3. Hattich M. Grundbegriffe der Politikwissenschaft. Darmstadt, 1980. – S. 82.
4. Сартори Дж. Управляемая демократия и управляющая демократия // Мир политики. Суждения и оценки западных политологов. – М., 1992. – С. 123.

Яковлева І. В., ОНУ ім. І. І. Мечникова

ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ПАРТІЙНО-ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА

В статье рассматривается развитие партийно-политической системы Польской Республики. Исследуется влияние внутренних противоречий и изменений на внешнеполитическую концепцию страны. Особое внимание автор уделяет анализу избирательных программ ведущих политических сил и лидеров в период с 1990 по 2006 гг.

The development of party and political system of the Republic of Poland is being viewed in the article. The author researches the influence of internal contradictions and changes on the foreign policy conception. Special attention is drawn to the analysis of the election programs of the prominent political parties and leaders in the period from 1990 to 2006.

Зріла та стабільна партійно-політична система є необхідною складовою будь-якої сучасної демократичної держави. В найстаріших демократіях сьогодення стала і чітка система політичних партій склалася ще в минулі століття. І не дивно, що вибори, наприклад, у Великобританії, де партійне коріння сягає середини 17-ого століття, проходять менш гучно, несподівано і скандально, чим, скажімо в Україні чи Польщі – країнах, де за останні 15 років партії пройшли через період інтенсивних організаційних перетворень. Однак більшість політичних партій нашого західного сусіда протягом цього часу все ж зуміли консолідуватися навколо головної мети – євроатлантичної інтеграції. І не дивлячись на доволі часті зміни голів уряду та коаліційних угруповань у Сеймі, привели Польщу до НАТО, Європейського Союзу і відносної економічної стабільності. Водночас, свою специфіку і спрямованість зберегли і право-радикальні партії, або партії, що відстоюють інтереси того чи іншого прошарку суспільства (наприклад, Польська Селянська Партія).

Мета даної статті – дослідити становлення і розвиток партійно-політичної системи Польщі з 1989 року, та визначити, якою мірою на формування та реалізацію передвиборчих програм впливали зовнішні чинники. Під зовнішніми чинниками у даному випадку будемо розуміти зовнішньополітичну ситуацію в Європі та поступову зміну місця Польщі на політичній карті континенту.

Слід зазначити, що до дослідження розвитку та еволюції партійно-політичної системи Польської Республіки зверталися, протягом останніх років, чимало українських і зарубіжних дослідників. Розвиток парламентаризму в Польщі в контексті посткомуністичних трансформацій країн Східної Європи ретельно досліджують українські науковці, зокрема, О. Брусилівська, В. Струтинський, Є. Жеребецький; російські дослідники – Л. Ликошина та М. Бухарін. Ґрунтовно відстежує функціонування парламентської опозиції в Сеймі польський науковець С. Божик та західні вчені – М. Касл, Р. Тарас, М. Валецькі.

У 1990 році саморозпустилася комуністична партія ПОРП, замість якої біла створена Соціал-демократія Республіки Польща. Нова ліва партія була вимушена розробити нову стратегічну лінію, щоб знайти свою нішу на політичній сцені демократичної Польщі, наново вибороти свій електорат. Найбільш складним та важливим у цьому було, вважають дослідники, питання про зовнішньополітичну орієнтацію соціал-демократів [9, 25].

У своїй концепції зовнішньої політики партійцям доводилося давати відповіді на питання, що, під впливом обставин, змінювалися щодня. Не встигли соціал-демократи на Установчому конгресі 1990 року проголосити “особливо важливим розвиток доброзичливих та взаємовигідних відносин з нашими союзниками, які так само переживають період бурхливих змін” та “необхідність кардинальної перебудови СЕВ та поетапної зміни функції Варшавського договору” [16, 6], як обидві організації припинили своє існування. Наступні декілька років активісти СДРП найбільш актуальним питанням зовнішньої політики вважали непорушність кордонів держави – завоювань часів ПНР. Нагадаємо, що західні та північні землі, які Польща отримала в результаті Ялтинських та Потсдамських домовленостей, складають біля 32 % території сучасної Польської Республіки.

Після позачергових парламентських виборів 1993 року зовнішньополітичні пріоритети лівих, знову ж таки, під впливом міжнародної ситуації, змінилися. Польща переорієнтувала зовнішню політику зі Сходу на Захід, і східний блок, як оплот безпеки Польщі проти загрози з Заходу, втратив для поляків будь-який сенс. Щоправда, напередодні виборів, на II Конгресі СДРП завдання польської зовнішньої політики були сформульовані не досить чітко. Навіть після виборів і перемоги лівих, маршал Сейму Ю. Олекса, характеризуючи зовнішньополітичну стратегію Республіки Польща, поставив на перше місце відносини Польщі із сусідами, і лише на передостанньому місці згадав про зближення з НАТО [цит. за 9, 28].

Однак вже через півроку делегація парламентарів від СДРП відвідала штаб-квартиру НАТО у Брюсселі, підтвердивши там бажання країни приєднатися до Альянсу. Слід сказати, що на зміни у поглядах лівих впливала і внутрішньополітична ситуація. Президент країни Лех Валенса намагався підкреслити опозиційність лівоцентристської коаліції його поглядам. А так як на той час і більшість суспільства підтримувала ідею євроатлантичної інтеграції, СДРП змушена була брати участь у “змаганнях – хто скоріше добіжить до НАТО між урядом та Президентом” [цит. за 9, 28].

За результатами III Конгресу Соціал-демократичної партії Республіки Польща у 1997 році, її програмні установки були вже досить однозначними. “Належність Польщі до НАТО, – стверджували соціал-демократи, – є найбільш надійною гарантією нашої безпеки. ... Непорушним пріоритетом економічної і зовнішньої

політики Польщі є і участь у процесах економічної інтеграції, і приєднання до Європейського Союзу ...” [14, 33].

Протягом 90-х років соціал-демократи намагалися зберегти добросусідські відносини і з Росією. У вищезгаданому документі про східний напрям зовнішньої політики зазначалося наступне: “Життєві економічні інтереси Польщі знаходяться і на Сході. Тому вступ до Євросоюзу ми прагнемо використати для просування і прискорення торгівлі зі Сходом, роль посередника у якій може виконувати Польща як член ЄС” [14, 36]. Однак позиція у даному питанні президента РФ Бориса Єльцина була жорстка, і не маючи серйозних партнерів серед політичних партій Росії, зупинити процес охолодження міждержавних стосунків СДРП не змогла.

В той же час, як стверджує російський дослідник М. Бухарін, “прихід до влади польських посткомуністів не призвів до суттєвих зрушень у політики Польщі по відношенню до Росії. Тому і в 1996 і в 1997 рр. польські ліві намагалися демонструвати польському суспільству свій розрив з Москвою, відсутність значних зв’язків з нею та прихильність до Заходу” [2, 74]. Втім, на думку вченого, більш жвакими та конкретними російсько-польські відносини стали після приходу до влади президента О. Квасневського.

Протягом 90х років соціал-демократи перебували при владі з 1993 по 1997 рр., два терміни були в опозиції, два рази – у 1995 та 2000 перемагали на президентських виборах. У 1999р. Соціал-демократія Республіки Польща була реорганізована у нову партію з більш широкою соціальною базою – Союз лівої демократії.

У 2001 р. СЛД перемагає на парламентських виборах. У коаліції з Унією Праці, вони набирають 41 % голосів і отримують 216 місць у Сеймі. Ще напередодні виборів найбільш імовірною кандидатурою на пост Міністра закордонних справ вважався В. Цімошевич. З його приходом на посаду у Польщі пов’язували оновлення західного напрямку зовнішньої політики, в суперечливих питаннях орієнтованої саме на позицію Європейського Союзу, а не США. Що ж стосується східного вектору, то В. Цімошевич висловлювався за активнішу політику Польщі щодо її східних сусідів [7, 15]. Найбільш суперечливим лишалось, однак, не нове питання: чи зможе Польща повноцінно реалізовувати свою східну політику в контексті інтеграції до Євросоюзу?

Не увійшли до парламенту праві партії – поляки не проголосували за правлячу коаліцію «Акції Виборчої Солідарності» та Союзу свободи. Як пояснення, польські спостерігачі називають дві причини.

По-перше, «відповідальність за проведення непопулярних реформ, що не приносять одномоментних дивідендів, ... не зовсім успішна діяльність кабінету Єжи Бузека та розкол між суб'єктами правлячої коаліції – Союзом свободи та «Солідарністю»; по-друге, правий урядовий блок додатково знеславився міжособними та корупційними скандалами...» [3, 7]. Отже, як бачимо, причиною поразки правлячої коаліції стали невдачі у соціально-економічній сфері. На початку нового сторіччя зовнішньополітичні пріоритети у таборах правих і лівих були однаковими – співпраця з Заходом і приєднання до Європейського Союзу. На відміну від кінця 1980-х початку 1990-х років, коли посткомуністи тільки починали процес трансформації своєї партійної структури.

Перш ніж продовжити аналіз становлення партійно-політичної системи Польщі після 2001 року, розглянемо процес еволюції правих партій, що розпочали свій шлях від руху Солідарності. Слово «рух», до речі, є тут дуже важливим, адже саме це визначення підходить «Солідарності» 1989 року. «Рух «Солідарність» багато в чому був лише вивіскою; він не мав стабільного та чіткого членства, вимагалася лише участь в акціях, а його функціонування було багато в чому спонтанним. В період заснування керівництво партії будувалося на власних повноваженнях, а не виборній партійній ієрархії. ... До певної міри «Солідарність» можна вважати референдумом проти комуністичної системи» [4, 20]. «Солідарність» виявилася недостатньо підготовленою, щоб взяти на себе роль політичної партії у багатопартійній системі – рух розпався і це призвело до виникнення фрагментованої політичної системи.

Враховуючи і деякі законодавчі огріхи, і надмірну активність організованих груп і суспільних організацій, партій на політичній сцені Польщі з'явилося дуже багато. У виборах 1991 р. взяли участь 112 виборчих комітетів, сформованих партіями та політичними групами. В результаті, представництво у парламенті отримали 24 різні виборчі групи. «Надмірна партійна діяльність» – так визначив даний процес дослідник Дж. Беласяк [1, 102].

Діяльність законодавчої влади у цей період дослідники характеризують як неефективну. Це, зокрема, проявилось в тому, що з жовтня 1991 року по травень 1993 змінилися три Голови Ради міністрів, оскільки Демократична Унія, яка отримала більшість у парламенті, не могла самостійно претендувати на формування уряду.

Парламент було розпущено, а дострокові вибори 1993 року проводилися вже за пропорційною системою і відповідно до Закону про вибори, який вводив 5 % бар'єр. Таким чином, десятки маленьких партій, які разом представляли інтереси 34 % виборців, опинилися за стінами парламенту [10, 65]. Виборчий фільтр спрацював ефективно, поклавши кінець «стопартійній» системі і розпочавши консолідацію основних політичних сил як зліва, так і справа.

Втім, нагадаємо, партії з більш глибоким, нехай і комуністичним корінням, вже мали чіткий і стабільний електорат, організаційну інфраструктуру та членство. Мережа посткомуністичних партій та високий рівень мобілізації прихильників, вважає американський дослідник Марчін Валецькі, зіграли суттєву роль в їх поверненні до влади у 1993 році.

Перебуваючи в опозиції, праві політичні партії почали об'єднуватися, і у 1994 році Демократичний Союз та Ліберальний Демократичний Конгрес утворили Союз Свободи. А ближче до нових парламентських виборів 1997 року була створена нова організація – «Акція Виборча Солідарність» (АВС), яка об'єднала близько 30 партій і угруповань, які вийшли з «Солідарності». Після перемоги на виборах, Акція стала сильніше структурно та організаційно. Вже у Преамбулі до Програмного документу АВС йдеться про повноправне членство у НАТО та посідання гідного місця у об'єднаній Європі [17]. Вказуються численні помилки лівих партій, що формували уряд протягом 1993-1997 рр., згадуються досягнення Солідарності та правих партій у 1989-1993 рр.

«Великий дипломатичний наступ», як назвав розширення НАТО на схід польський вчений Пьотр Вандич [5, 347], приніс результати, і у 1999 році Польща стала членом Північноатлантичного пакту.

Втім, кризові явища у сферах економіки та соціальної політики, що проявилися у польському суспільстві у 1997-2001 рр., затьмували успіх правих навіть від реалізації одного з найважливіших пріоритетів зовнішньої політики. На парламентських виборах 2001 р. правляча коаліція правих сил, як вже зазначалося вище, зазнала нищівної поразки.

Результати парламентських виборів 2001 року і те, як у Сеймі розподілилися місця, свідчило і про те, що настав час неминучих і вкрай необхідних спільних компромісів і поступок. Адже більше 150 депутатських мандатів отримали євроскептики, чи відверто антиєвропейські партії – «Самооборона», «Ліга польських родин», «Польська селянська партія».

Швидше за всіх компромісу вдалося досягти із «Польською селянською партією». Саме ця політична сила, разом із переможцями виборів – Союзом лівої демократії – сформувала уряд. Для послаблення євроскептицизму, представникам СЛД довелося пообіцяти «селянам», зокрема, не продавати закордонним інвесторам деяких провідних підприємств; не піднімати до 2002 ПДВ на харчі, сільгоспзасоби та будівельні матеріали; два роки поспіль піднімати видатки на сільське господарство; встановити більш жорсткі умови щодо імпорту сільгосппродукції тощо [12, 4].

Безкомпромiсними були і залишаються дві менші партії, майбутні «творці» так званої IV Республіки Польща – “Самооборона” і “Ліга польських родин”. Перша з’явилася на самому початку польського шляху до приєднання до ЄС – у 1992 році, під час протестів збанкрутілих фермерів. Її, тоді як профспілку, заснував Анджея Леппер (до 1989р. – член ПОРП). Спочатку “Самооборона” була виразником інтересів селян, але згодом Леппер “перейняв на себе роль виразника інтересів незадоволених суспільних груп” [8, 92]. Партія вкрай негативно ставилася до євроатлантичної інтеграції Польщі, її лідер назвав “Самооборону” “соціально-християнським, народно-національним рухом, який бореться за суверенність Польщі”. Анджея Леппера називають популістом, журналісти порівнюють його з Володимиром Жириновським та Олександром Лукашенком. Напередодні виборів 2001 р. одним з провідних слоганів “Самооборони” була пісенька з лейтмотивом “Не дамо Євросоюзу натовкти нам пику” [3, 9].

Послідовний противник Європейського Союзу – це і крайнє права католицька “Ліга польських родин”. Як політична партія була зареєстрована 30 травня 2001 року, за 4 місяці до парламентських виборів, здобувши на них 7,87 % голосів. Партія об’єднала діячів радикального національно-католицького середовища, яке спирається на підтримку католицького “Радіо Марія”. Програма партії базується на ідеї польського національного відродження.

Просування на політичну арену Польщі цих двох партій – “Самооборони” і “Ліги польських родин” – можна вважати передвісником політичної кризи, що охопила країну після наступних президентських і парламентських виборів 2005 року. Фаворитами цих перегонів стали дві нові партії – “Право і Справедливість” Ярослава і Леха Качинських і “Громадянська платформа” Дональда Туска. Вони з’явилися на польській

політичній сцені за кілька місяців до парламентських виборів 2001 року. Суспільство на той час дійсно вимагало змін – правління лівої коаліції супроводжували постійні корупційні скандали та підозри у співпраці зі спецслужбами.

Лідер консервативно-ліберальної “Громадянської платформи” – Дональд Туск, а основними пріоритетами політичної сили є розвиток освіти, економіки, боротьба з корупцією, дебіюрократизація країни, скорочення державних витрат і розвиток села. У програмі партії – обмеження впливу держави на економіку та запровадження лінійного податку.

В цілому, по багатьох пунктах передвиборчих програм, погляди лідерів “Громадянської платформи” та “Права і Справедливості” є досить схожими. Обидві політичні сили, наприклад, не приховували своїх проамериканських симпатій. В той же час, не сприймають будь-якого політичного чи економічного зовнішнього тиску на Польщу. “Право і справедливість” наголошує на збереженні національної самобутності і самоідентифікації поляків: “Ми можемо стати членом об’єднаної Європи за умови збереження національної держави” [8, 93-94].

Знаючи, що суспільство втомилося від корупційних скандалів у лавах їх опонентів, керівники “ПіС” заявили про свій намір створити нову державну структуру – антикорупційну агенцію, для реформування і реорганізації більшості адміністративних та правоохоронних органів.

У спадщині від лівих консервативна “Право і Справедливість” чи ліберальна “Громадянська платформа” мали отримати і дуже складну міжнародну ситуацію – напружені стосунки з Росією, Німеччиною і Білорусією. Майбутнє Євросоюзу, після провалу конституційного процесу, було важко прогнозувати, а в польському суспільстві наростали розчарування у політиці США. Напередодні виборів, обидва їх фаворити стверджували, що проводитимуть “більш самостійну і рішучу політику на захист власних інтересів” [8, 95]. Тоді ж експерти передрікали зріст напруги у стосунках Польщі із зовнішнім світом, в тому числі і через зростання цін на енергоносії.

На парламентських виборах, що відбулися 25 вересня 2005р., партія “Право і Справедливість” отримала 26,99 % голосів, а “Громадянська платформа” – 24,14 %. Також до нижньої палати – Сейму – потрапили “Самооборона” (11,41 %), Союз демократичної лівіці (11,31 %), Ліга Польських Родин (7,97 %),

Польський народний союз (6,96 %), а також представники німецької меншини (0,29 %). Нагадаємо, що це були перші вибори після приєднання Польщі до Євросоюзу, і те, що до парламенту, за їх підсумками, пройшли партії-євроскептики свідчить, на думку експертів, про страх та розчарування польського населення [15, 121].

І до, і одразу після виборів, соціологи, політологи, вчені і дослідники прогнозували створення коаліційного уряду партією-переможцем “Право і Справедливість” і “Громадянською платформою”. В інтерв'ю і Ярослав Качинський, і Дональд Туск говорили, що переговори ведуться.

Через місяць після парламентських виборів у Польщі відбулися президентські вибори, і до отримання їх результатів розмови про створення коаліції у сеймі між “ПіС” та “ПП” і скликання спільного уряду були практично “заморожені”. Новим президентом Польщі став один з лідерів “Право і Справедливість”, консерватор Лех Качиньскі. Він переміг ліберала Дональда Туска з відривом у майже 9 % голосів. Таким чином, “брати Качиньські отримали практично всю повноту влади для того, щоб реалізувати свою передвиборну програму, стрижнем якої були засудження майже всього, що діялося у Третій Речі Посполитій із 1989 року, і пропозиція створити нову, Четверту Річ Посполиту – “солідарну” (читай – соціальну), а не “ліберальну” [11, 11].

Переговори про створення уряду більшості разом із «Громадянською платформою» зайшли у глухий кут, і президент мав право розпустити парламент. Але в цьому, зрозуміло, не були зацікавлені ні «ПіС», ні, тим більше, «Самооборона» і «Ліга польських Родин», які на наступних виборах могли взагалі не потрапити до Сейму. Коаліція була створена, але зовсім не в тому форматі, що очікували політологи і суспільство. Угоду підписали «Право і справедливість», «Самооборона» і «Ліга польських Родин». Три партії, які виступали за зміну формату стосунків з Євросоюзом, і ще на самому початку 21-ого сторіччя, напередодні референдуму, закликали польське суспільство голосувати проти приєднання країни до ЄС.

За таких умов природно, що багато хто з аналітиків висловлював думку про те, що «задекларована у Польщі коаліція правлячої партії «Право і справедливість» з популістською партією «Самооборона» у довгостроковій перспективі може вплинути на відносини Варшави та Брюсселю» [13, 5].

Але своєї «довгострокової перспективи» потрібній право-консервативній коаліції так і не вдалося дочекатися. Робота коаліційного кабінету супроводжувалася кризами, скандалами, ротаціями міністрів, взаємними звинуваченнями коаліціонерів в корупції і протизаконній діяльності. Кілька місяців у Польщі тривала урядова криза. Її спричинили корупційні та інші скандальні звинувачення на адресу лідера «Самооборони» Анджея Лешпера, що призвело також до його відставки з посади міністра сільського господарства. Після того, як правлячу коаліцію полишили «Самооборона» і «Ліга польських родин», уряд на чолі з Ярославом Качинським втратив більшість у Сеймі.

У вересні 2007 року провідні партії Сейму ініціювали його саморозпуск і призначили позачергові парламентські вибори – другі за історію незалежної Польщі. Перемогу на виборах, що відбулися 21 жовтня, отримала «Громадянська платформа» Дональда Туска, набравши 41,64 % голосів. Друге місце посіла «Право і справедливість» (32,04 %). Коаліцію партія-переможець сформувала з Польською селянською партією. «Самооборона» і «Ліга польських Родин» до Сейму не потрапили. Що стосується зовнішньополітичних пріоритетів нового польського уряду, то ще напередодні виборів Д. Туск заявив, що «однією з основних задач зовнішньої політики Варшави є поліпшення відносин з Росією» [13, 6]. Туск наголошував і на завершення польської місії в Іраку, що, втім, не мало вплинути на партнерський характер польсько-американських відносин, і також на приєднання країни до стабільної системи безпеки.

Розглянувши процес становлення партійно-політичної системи Республіки Польща, робимо висновок, що сьогодні в країні склалася легітимна, структурована і стабільна система партій. Завершився період її фрагментація та надмірної партійної діяльності. Партії мають свій електорат і відповідають інтересам найбільш чисельних груп населення. Після завершення. В країні є радикальні партії і лідери, однак їх не можна вважати антисистемними. Бо коли завершуються вибори, всі учасники перегонів визнають їх результати і легітимність, і, не агітуючи за зміну політичного режиму, починають готуватись до наступних парламентських чи місцевих виборів.

Необхідно також зазначити, що на розвиток і сучасний стан партійно-політичної системи значний вплив спричинили зовнішні чинники. Зі зміною міжнародної ситуації, змінювалися і

програми партій, і їх пріоритети; створювалися нові структури та об'єднання. Вдале просування Польщі до Євросоюзу призвело до створення партій-євроскептиків; загроза асиміляції і втрати самобутності – до успіху консервативних сил. Представникам польської політичної еліти вдалося уникнути національного розчарування і тотальної недовіри. І не дивлячись на те, що у 2007р. країну охопила урядова криза, лідери провідних партій вийшли з неї правовим шляхом, не допустивши залучення мас та громадського опору.

Література:

1. Беласяк Дж. Зміст та процес розвитку партійної системи в Центральній Східній Європі // Дослідження комунізму і посткомунізму. – Том 30. – № 1. – 1997. – С. 98-115.
2. Бухарин Н. Российско-польские отношения // Экономические и социально-политические трансформации в Центральной и Восточной Европе во второй половине XX века. – М., 1998. – С. 73-94.
3. Валер'янова Д. Полякам закортіло змін. Аж занадто // Галицькі контракти. – № 40. – 2001. – С. 7-9.
4. Валецькі М. Партійні організації в Польщі (1989-1999 рр.) // Часопис Парламент. – № 5. – 2001. – С. 19-29.
5. Вандич П. Ціна свободи. Історія Центрально-Східної Європи від Середньовіччя до сьогодення. – К.: Критика, 2004. – 463с.
6. Геремек Б. Основні напрямки зовнішньої політики Польщі // Політична думка. – 1998. – № 1. – С. 62-65.
7. Грицак П., Корнієвський О. Парламентські вибори в Польщі відбулись – формування уряду затягується // Президентський вісник. – № 40. – 2001. – С. 12-18.
8. Жеребецький Є. Вибори в Польщі // Вибори та демократія. – 2005. – № 3 (5). – С. 90-95.
9. Лойко Л. Формирование внешнеполитической стратегии польских социал-демократов // Белорусский журнал международного права и международных отношений. – № 4. – 2001. – С. 25-33.
10. Лыкошина Л. Особенности формирования польского парламентаризма // Процессы демократизации в Восточной Европе: ожидания и реальность: [сб. обзоров и реф. / отв. ред. Игрицкий Ю. И.]. – М.: РАН ИНИОН. Центр науч. - информ. исслед. глоб. и регион. пробл. Отдел Вост. Европы, 2002. – С. 63-73.
11. Павлів В. Четверта Річ Посполита: неліберальна чи антиліберальна? // Дзеркало тижня. – № 42. – 2005. – С. 9-11.
12. Петренко Л. Новий уряд республіки Польща // Поступ. – 2001. – № 156. – С. 4-6.

13. Сірук М. Операція «по роз'єднанню» близнюків. У Польщі перемогла ліберальна опозиційна партія // День. – 23 жовтня. – 2007. – С. 5-6.
14. III Конгресс Социал-демократии Республики Польша. Программные документы. Варшава, 1998. – 60 с.
15. Bozyk S. Opozycja parlamentarna w Sejmie RP / Stanislaw Bozyk. – Warszawa: Kancelaria Sejmu, 2005. – 127 s.
16. Podstawowe dokumenty Kongresu Zalozycielskiego Socjaldemokracji Rzeczypospolitej Polskiej. W-wa. 1990. – 30 s.
17. Program Akcji Wyborczej Solidarność // www.rzeczpospolita.pl/Wybory/aws/program.html-19k.

Донцова О. В., МКА/МАУП

ПАРТІЙНА ТА ВИБОРЧА СИСТЕМИ УКРАЇНИ: ПРАВОВІ ЗАСАДИ ВЗАЄМОДІЇ

В работе анализируется современная политико-правовая ситуация в Украине. Автором рассмотрены правовые и политические факторы взаимодействия избирательной и партийной систем, предложен правовой выход из политического и парламентского кризиса. Анализируется мировой опыт становления правовой базы избирательных систем, в том числе относительно проходного избирательного барьера. Сделан вывод о необходимости принятия нового избирательного закона с открытыми партийными списками.

The modern political – juridical situation in Ukraine is analyzed in this work. The author examines the political and juridical factors of cooperation between electoral and party systems and offers the juridical way out of the political and parliamentary crisis, analyzes the world experience of establishing the juridical base of electoral systems including the electoral barrier through passage. The conclusion is made about the necessity of adopting the new electoral law with open party lists.

Чотири роки тому Верховна Рада України взяла курс на парламентсько-президентську республіку. Це було ситуативне рішення, яке тоді дало можливість розв'язати вкрай складну політичну ситуацію та обрати Президента України, уникнувши громадянського протистояння. Сьогоднішній політико-правовий досвід на тлі глобальної фінансово-економічної кризи засвідчив, що Україні потрібна сильна президентська влада з ефективно